

Nurdan AKINER¹

**BİR MODERN ZAMANLAR SİLAHI OLARAK MEDYA:
KADDAFİ’NİN LİNCİNİN SATIR ARASINI OKUMAK,
ESAD’I ANLAMAK**

Özet

Medya şiddet dâhil her türlü içeriği kendi ideolojik yapısına göre ve amaçları doğrultusunda şekillendirip, keyif veren eğlencelik malzemeye dönüştürerek kitlelere iletmektedir. Şiddeti uygulayanların yanında, bunu seyreden izler kitlenin de zamanla şiddetten zevk aldığı, şiddetin doğal ve keyifli olduğuna inandığı gözlemlenmektedir. Bu araştırmada, Libya’nın 42 yıllık resmi lideri Kaddafi’nin, medyada yer alan linç edilme görüntülerinin ve sürecin izler kitle tarafından nasıl algılandığı incelenmiştir. Kaddafi’nin linç görüntülerinin metin alt okuması yapıldığında diğer diktatörlere bir gözdağı mı, herkesin gerekli dersi almasını gerektiren ibretlik bir durum mu ya da medya aracılığıyla gerçekleştirilen modern engizisyonun bir türevi mi olduğu tartışılmıştır.

Araştırmada medyada yer bulan Kaddafi’nin linç görüntülerinin, anlam yaratma sirkülasyonu sürecine odaklanılmış ve izleyicilerin algılamalarına etkisi ölçülmüştür. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri beraberce kullanılmıştır.

Araştırma sonunda öğrencilerin, Kaddafi’nin lincini ahlaki değerlerden yoksun bir davranış ve seyirlik şiddet olarak algıladıkları görülmüştür. Sonuçlar araştırmaya katılanların algılarının ve araştırma bulgularının, kendi içinde anlamlı ve tutarlı olduğunu; bu durumun medyanın şiddeti, ahlaki ve insani değerleri bir kenara bırakarak seyirlik hale getirdiği yönündeki kuramsal yaklaşımla da uyumlu olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Kaddafi, Esad, konvansiyonel olmayan silah, linç, medya, engizisyon.

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi, nurdanakiner@yahoo.com

THE MEDIA AS AN UNCONVENTIONAL WEAPONS IN MODERN TIMES: READING THE LYNCH OF QADHAFI BETWEEN THE LINES, UNDERSTANDING ASSAD

Abstract

Media shape a huge variety of contents including violence according to its ideological structure and objectives and transmit them to the masses by transforming them into the entertainment materials. In addition to actors of violence, the audience who watch violence seems to enjoy the violence in the long run and they also believe that violence is natural and pleasant. In this research, how the images of lynching of Qaddafi, who was the official leader of the country for 42 years, presented by the media and how this process is perceived by the audience. Moreover the research explores whether this is a threat against other dictators according to the textual sub-reading or this serve as a lesson to each people and other leaders or a derivative of a modern type of inquisition through media.

It has been focused to the process of the circulation to create meaning through the lynching images of Qaddafi presented in the media and effects on the perceptions of the viewers have been measured.

Consequently it was seen that the students perceived the lynch of Kaddafi as a behavior being devoid of moral values and theatrical violence at the end of the research. The conclusions show that the perceptions of participants of the research and research findings are meaningful and consistent internally; and this case is also compatible with the theoretic approach which emphasizing on that media convert the violence into theatrical state by leaving moral and humanistic values aside.

Keywords: Qaddafi, Assad, unconventional weapons, lynch, media, inquisition

Giriş

Şiddet genel olarak güç, zorlama ve baskı uygulama yoluyla, bedensel ya da ruhsal zarara neden olan söz, yaklaşım, tutum ve hareketlerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Şiddetin fiziksel, cinsel, duygusal, sözel, ekonomik ve politik olmak üzere birçok çeşidinden söz etmek mümkündür (Yüksel, 2004). Günümüzde ise dehşetengiz görüntüler giderek daha fazla oranda medyada yer bulmaktadır. Çünkü giderek olayın bir tanığı ya da kanıtı olmaktan çok, gerçeğin kendisi haline gelmektedirler (Randall, 1993: 625). Bauman'a göre, postmodern dünyada postmodern şiddet fenomeni, şiddeti eğlence kaynağı olarak algılamaktadır. Estetik, doğal ve daha zararsız olarak algılanan şiddet görüntüleri onu neredeyse etkisiz hale getirmekte ve doğallaştırmaktadır (Bauman, 2001:186).

Şiddet 21. yüzyılda kitle iletişim araçlarına taşınarak daha büyük kitlelere seyirlik hale gelmiştir. Her gün televizyonlarda cinayet, aile içi şiddet, kadına ya da çocuğa yönelik şiddet, töre cinayeti, kan davaları, intihar, namus cinayeti gibi sayısız şiddet haberleri izlenebilmektedir. Üstelik bu tür şiddet olaylarına haberler dışında dizilerde, kadın programlarında hatta çizgi filmlerde bile rastlanabilmektedir. Artık günümüzde kitle iletişim araçlarında tüm çıplaklığıyla gösterilen seyirlik şiddet olayları, izleyicilerin duyarsızlaşmasına hatta izlerken zevk almasına neden olmaktadır. “Pornografik Şiddet” ya da “Şiddetin Pornografisi” (Sontag, 2004: 110) olarak tanımlanan bu durum birçok izleyici araştırmasına konu olmuştur. Bu durumda pornografik şiddet, medyada yer alan her türlü şiddet olaylarını kapsamakla birlikte, bu duruma maruz kalan izleyicilerin tepkilerinin de araştırılması gerekmektedir.

Libya lideri Kaddafi 20 Ekim 2011 tarihinde aylar süren kovalamacadan sonra yakalanmış, yakalandıktan sonra ise muhalif güçler tarafından bir yargılama sürecine gerek duyulmadan linç edilmiştir. Da Rosa'ya göre tıpkı Saddam Hüseyin'in heykelinin yıkılışı gibi, Kaddafi'nin hem linç edilmiş bedeninin hem de onunla özdeşleşmiş eşyalarının muhalif güçler tarafından kullanılma görüntüleri, Kaddafi'nin iki kez öldürülmesini vurgulamaktadır (Da Rosa, 2011: 137). Birincisi fiziki ölümü simgelerken, diğerleri ise sembolik olarak da Kaddafi'nin öldürüldüğünün bir göstergesidir. Zira Kaddafi o güne dek en uzun süre iktidarı elinde bulunduran liderlerden biridir ve onunla özdeşleşen sembolik nesnelere mevcuttur. Kaddafi gibi bir "diktatörün" ölmeden önce yalvarması, ardından linç edilerek öldürülüşü ve bunun medyada geniş yer bulması aynı zamanda diğer diktatörlere ve sözde demokrasiye bir göndermedir. Çünkü Kaddafi'nin devrilişinin ardındaki egemen güçler, insanların zihnindeki diktatör imgesini medya aracılığıyla tamamıyla yeniden yapılandırmaktadır.

Kaddafi'nin lincini gerçekleştiren muhaliflerin yanında odaklanılması gereken bir diğer nokta da görüntüleri yayınlayan haber ajansları, bunların bağlı oldukları kurumsal yapı ve devletin etkisidir. Belli bir olayın, vahşetin, kıyımın ya da lincin görüntülerinin fütursuzca yayınlanabilmesi, ancak o görüntüler "başkalarının" hikâyelerini anlatıyorsa mümkündür (Sontag, 2004: 73). Çünkü savaş ya da benzeri durumlarda fotoğraflar aracılığıyla gösterilebilecek şeyler vardır, gösterilmemesi gereken şeyler vardır: "Bazı şeyler kamuoyunda daha fazla yaygara kopartır". Medyanın bu tutumu özellikle destekleyici bir şekilde ayrımcılık yapması çok görünürdür. Bunun nedeni özellikle uluslararası haber ajanslarının –ki bu olayda da AFP- arkasındaki devletin emperyalizm amaçları çerçevesinde değerlendirilebilir. Hatta Demir (2011), Kaddafi'nin lincini "emperyalist vahşet" olarak nitelemiştir.

Günlerce ulusal ve uluslararası televizyonlarda izlenen Kaddafi'nin pornografik şiddet içerikli linç görüntülerinin arkasında yatan gerçekliğe de bakmak gerekmektedir. Bu noktada göstergebilimsel yaklaşım önem taşımaktadır. Çünkü göstergeler kendilerinden başka bir şey gönderme yapan eylemler ya da yapılarıdır. Kodlar ise, göstergelerin düzenlendiği ve göstergelerin birbirleri ile nasıl ilişkilendirilebileceğini belirleyen sistemlerdir. Fiske bu gösterge ve kodların başkalarına aktarıldığını ya da başkaları için hazır hale getirildiğini ileri sürer. Fiske'e göre göstergeleri aktarma ya da alma, bir toplumsal ilişkiler pratiğidir (Fiske, 1996: 110). Bu bakımdan Kaddafi'nin linç görüntüleri aracılığıyla diğer Arap ülkelerine verilmek istenen mesajın arkasında yatan nedenler araştırmanın kapsamı içinde yer almaktadır. Araştırmada ayrıca medya tarafından çoğu zaman sansüre uğramadan sunulan Kaddafi'nin linç görüntülerinin anlam yaratma sirkülasyonu sürecine odaklanılmış ve izleyicilerin algılamalarına etkisi ölçülmüştür.

1. Medyada Şiddetin Sunumu

Mit, bir kültürün, gerçekliğin ya da doğanın bazı görünümünü açıklamasını ya da anlamasını sağlayan bir öyküdür. Barthes'a göre mit, bir şey üzerinde düşünme, onu kavramlaştırma ya da anlamının kültürel yoludur. Kitle iletişim araçlarının endüstri toplumlarında gördüğü işlevin, mitlerin ilkel toplumlarda gördüğü işlevle eşdeğer olduğu düşünülür (Fiske, 1996: 118, 171, 192). Medya hem sözel hem görsel olarak iletilerini iktidardakilerin bakış açısına göre kodlar (Yanikkaya, 2009: 2). Bu noktada, Kaddafi'nin lincinin medyada pornografik şiddet öğelerinin tümünü taşıyarak yer alması, bir mit, sembol olarak Kaddafi'nin, kitle iletişim araçlarının işlevleri kullanılarak ve çeşitli amaçlar gözeterek

sunumuna neden olmuştur. Bunun son derece etkili, hızlı yayılması ve içeriklere ulaşmadaki kolaylığı ise “yeni medya” ve iletişim sistemlerindeki gelişmelerin sonucudur. Kaddafi’nin lincinin video görüntüleri ve fotoğraflarının herhangi bir sansür uygulanmadan medyada yer alması, pornografik eylem biçimine örnektir.

Benzer şekilde Baudrillard da Körfez Savaşı’ndan söz ederken bu savaşın pornografik bir savaş olduğunu, var olanın televizyon aracılığıyla yansıtılmasının gerçeğin hipergerçekleşmesi demek olduğunu, böylece gerçeğin sunumundaki bu aşırılığın aslında onun ortadan kalması anlamına geldiğini belirtmektedir (Baudrillard, 2005: 244-248): “Gerçeklik çökmüştür ve bugün sadece imgeden, yanılsamadan ya da simülasyondan ibarettir. Model temsil ettiği varsayılan gerçeklikten daha gerçektir. Hiper-gerçeklik çoktan yeniden üretilmiş olan şeydir; kökeni ya da gerçekliği olmayan bir gerçeğin modelidir”. Ayrıca Baudrillard’a göre medya görüntüleri artık savaşın başka araçlarla sürdürülmesinin bir yoludur (Keane, 2010: 266-267). Çünkü savaş gibi en yoğun şiddet biçimi “sinematografik” ve “tele-görsel” hale gelmiştir. Belki de bu nedenle kapitalist sanayi toplumuna geçişle birlikte medyada “estetize edilmiş” ölüm ve şiddet olgusunun görünüşleri, biyolojik anlamdaki ölüm olgusunu kat be kat aşacak düzeyde yer almaya başlamıştır (Oskay, 1994: 6).

Medyada şiddetin kullanılması izleyicilerin ilgisini sürekli kılmaya yarayan bir uyarıcı rolü görmektedir. Gerbner’e göre, TV’deki şiddet küresel pazar sisteminin bir parçasıdır. Basit, kanlı ve çıplak lehine sürekli gelişmekte olan küresel bir pazar söz konusudur. Şiddet, kârın en emin yoludur. Pazarlama dayatması televizyonda temsil edilen dünyaya şekil vermekte ve bu çocukluk çağlarından itibaren bireyin bilinç dünyasını şekillendirmektedir (Gerbner, 1994: 23). Trend’e göre, halkın birçok biçime sahip olan şiddet imgelerine karşı duyduğu açlık, şiddeti yapının başlıca ögesi haline getirmiştir. Çünkü şiddet öğelerinin görsel niteliği, en geniş yerel izleyici istatistiklerine hitap etmenin yanı sıra, şiddeti dünyadaki İngilizce konuşulmayan “ikincil piyasalarda” da kolaylıkla pazarlayabilmektedir (Trend, 2007: 16). Bu nedenle medya, iletişim sistemlerindeki dönüşümün de etkisiyle şiddeti de seyirlik bir malzeme haline getirmeye devam etmektedir. Nitekim televizyonda şiddeti seyreden kitleler zamanla şiddeti özümsemekte, tepki vermez, olanları umursamaz hale gelmektedir. Rigel televizyonda yer alan şiddet unsurunun, ölümden, acıdan zevk alan yeni bir izleyici kitlesi yarattığı tespitinde bulunmaktadır (Rigel, 1995: 17). Postman da medya çağının, bir gösteri çağı haline geldiği ifadesini kullanarak, gösteri çağını hakikatin imaja yenik düştüğü, her şeyin eğlenceli bir biçimde sunularak içeriksizleştirildiği, enformasyon bombardımanının insanları parçalara ayırarak tepkisizleştirdiği, algılama ve muhakeme yeteneğinin azaldığı bir dönem olarak tanımlamaktadır (Postman, 2004:28). Ona göre kitle kültüründe (filmler, televizyon, çizgi filmler, bilgisayar oyunları) kabul edilebilir şiddet ve sadizm düzeyi gittikçe artmakta ve bir zamanlar irkilerek bakılan görüntülere bugün çocuklar bile gözlerini kırpmadan bakmakta, bu görüntüler pek çok insan üzerinde şok edici olmaktan ziyade eğlendirici bir etki bırakmaktadır (Sontag, 2004: 100-101). Medya da, reyting uğruna şiddet olaylarını bir bakıma estetize etmekte, insanların keyif alacağı şekle dönüştürmektedir. Şiddetin bu şekilde estetikleştirilmesi onu katlanılabilir ve eğlenceli kılmaktadır (Trend, 2008: 78).

1.1. Pornografik Şiddet

Pek çok araştırmaya konu olan şiddet kavramının medya da seyirlik hale gelmesinin pornografik boyutu, kitle iletişim çalışmalarına yeni bir boyut getirmiştir. Sosyolojik, psikolojik

ve siyasal boyutu olan şiddet kavramı en genel tanımıyla, bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan birinin, doğrudan veya dolaylı olarak, diğerlerinin veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki, moral, manevi) bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve kültürel değerlerine zarar verecek şekilde davranmasıdır (Michaud, 1991: 8).

Şiddet olgusu toplumdaki farklılıklar göstermektedir. John Keane'e göre şiddet net bir biçimde tanımlamak, 18.yy.'ın ortasından itibaren terimin kendisinin belirli bir 'demokratikleşmeden' geçmiş olması dolayısıyla güç bir iştir (Keane, 2010: 48). Şiddet teriminin kullanım alanı genişlemiştir; anlamı çok büyük oranda bağlama, dolayısıyla da zaman ve mekâna göre değişebilir görülmeye başlanmıştır.

Pornografinin sözcük anlamının Türk Dil Kurumu'nun Genel Türkçe Sözlüğü'nde "amacı cinsel dürtülere yönelik olan, ahlaki değerlere aykırı düşen yayın, resim vb." şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Ahlaki değerleri ve acıma duygularını bir kenara bırakarak, karşı tarafın zarar göreceğini bilerek, şiddet dâhil, kişisel ego tatmini için yapılanları pornografik davranış, şiddet de pornografik şiddet olarak değerlendirmek mümkündür. Savaşlarda çekilmiş fotoğrafların analizini yapan Sontag, işkence ve eziyet görmüş, sakatlanmış bedenlerle ilgili çoğu görüntünün shevi bir ilgi uyandırdığını; bir beden zedelenmesi, parçalanması ya da bozulmasını sergileyen bütün görüntülerin belli bir dereceye kadar pornografik olduğunu belirtmektedir (Sontag, 2004: 95-96).

1.2. Modern Zamanlar Engizasyonu Medya: Çavuşesku, Saddam ve Kaddafi Örneği

Günümüzde kitle iletişim araçlarında görülen seyirlik şiddet olayları, izleyicilerin duyarsızlaşmasına hatta izlerken zevk almasına neden olmaktadır. "Pornografik şiddet" ya da "şiddetin pornografisi" olarak tanımlanan bu duruma son zamanlardaki en iyi örnek Kaddafi'nin kendi halkı tarafından linç edilmesini tüm dünyanın aynı anda izlemesi olmuştur.

Libya, 1951 yılında bağımsızlığını ilan eden Muammer Kaddafi öncülüğündeki bir grup subayın gerçekleştirdiği askeri darbeye kendine özgü yeni bir yönetim, Cemahiriye ile tanışmıştır. Kaddafi 42 yıl süren bu uzun dönemin ardından ülke içindeki muhalifleri tarafından katledilmiştir. Batılı ülkelerin Libya'yı dışlamalarının temelinde Kaddafi'nin aralarında İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu IRA ve Filistin Kurtuluş Örgütü FKÖ'nün de olduğu bir dizi militan gruba verdiği destek yatmaktadır. 1970'lerde Arap ülkeleri ile birlik kurulması için yaptığı girişimler sonuç getirmeyince 1990'larda bu kez yüzünü Afrika'ya çevirmiş ve Afrika Birleşik Devletleri kurulmasını önermiştir. Bu model daha sonra Afrika Birliği'nin zeminini oluşturmuştur. 2000'li yıllara girilirken, Kaddafi yaptırımlar nedeniyle sıkıntı yaşayan ülkenin yönünü yeniden dünya sahnesine doğru çevirmeye başlamıştır. Libya yönetimine karşı Ocak 2011'de konut probleminin ve yolsuzlukların dile getirilmesiyle başlayan gösteriler başlarda ekonomik bunalım kaynaklıymış gibi görünse de sonrasında siyasal bir nitelik kazanmıştır. Kaddafi rejimini devirme ortak gayesi etrafında birleşen muhalefet, Mısır'daki gibi nispeten "yumuşak" bir süreç yerine Kaddafi'nin şiddetli karşı koyması ve bu durumun Libya'da olası bir katliamın veya iç savaşın önüne geçmek isteyen uluslararası toplumun harekete geçmesine yol açması nedeniyle işin sonu Kaddafi'nin lincine kadar uzanmıştır (Bölme vd., 2011: 4-5).

Mısır'daki ayaklanmalardan itibaren Ortadoğu'da görülen gelişmeleri daha makro bir bakışla ele almak gerekirken tüm dikkatler Kaddafi'nin öldürülüş şekline odaklanmıştır. Kaddafi muhalifler tarafından linç edilmiştir. Burada Kaddafi ve muhalifler arasında devreye

üçüncü bir aktör, kitle iletişim araçları girmiştir. Muhaliflerin ellerindeki cep telefonları aracılığıyla çekilen görüntüler bütün dünyaya eşzamanlı olarak dağıtılmış, uluslararası medya da bu görüntüleri yayınlamaktan çekinmemiştir. Sontag'a göre savaş ve benzeri durumlarda fotoğraflar aracılığıyla gösterilebilecek ve gösterilmemesi gereken şeyler vardır. Eğer medya aracılığıyla aktarılan görüntüler olayın yaşandığı ülkeden geliyorsa, söz konusu ülkede bunların fotoğraflarının her zaman yasaklanma eğiliminde olduğu gözlenmiştir (Sontag, 2009: 98). Savaşın geçtiği yer ne kadar Doğu'dan bir ülkeden geliyorsa ölümleri, idamları, infazları, linçleri tam cepheden, tüm ayrıntılarıyla gösteren görüntülerin yayınlanma ihtimali o ölçüde artmaktadır. Söz konusu görüntüler hem insafsızca, haksız ve giderilmesi gereken bir acıyı sergilerken; hem de dünyanın o köşesinde böyle bir felaketin gerçekten yaşandığını doğrulamaktadır. Aynı doğrultuda bu görüntülerin her tarafa yayılması ve herkesçe görülmesi üçüncü dünya ülkeleri olarak lanse edilen ülkelerdeki diktatör olarak adlandırılan yönetimlerin sonucunda trajedinin kaçınılmaz olduğuna dair bir miti yeniden üretmektedir. Şiddetin en rahatsız edici şekillerinin bile çıplaklıkla gösterisel olarak sunulması artık kimseyi rahatsız etmemekte ve hatta gizil bir haz vermektedir. Yani ölüm haberleri erotizm nesnesine dönüştürülerek pornografik şiddete dönüşmekte ve metalaşmaktadır. Burada en tehlikeli olan durum ise şudur: Medyada görülen her türlü haber nitelikli görüntü gerçek olarak değerlendirilmekte ve bir objektiflik beklentisiyle izlenmektedir.

Kaddafi'nin lincinin seyirlik infaz şeklinde medyada yer alması, bu konuda bir ilk değildir. 30 Aralık 2006'da Saddam Hüseyin'in idamı, Irak resmi kurumlarınca görüntülenmiş ve bu görüntüler tüm dünyaya dağıtılmıştır. Fakat burada unutulmaması gereken nokta bu tür haber ve görüntülerin sunulduğu haberlerin muhabirleri, yayınlandığı kanalın ya da gazetenin editörü ya da okuyucuları ya da izleyicileri, içinde bulunduğu toplumun siyasal ve ideolojik bağlamından mutlaka etkilenmekte olduklarıdır. Örneğin Al Ali'ye göre Batı medyası ile Doğu medyası arasında Saddam'ın idamının ardından üretilen haberlerde keskin bir farklılık gözlenmektedir. Özellikle Arap medyasında Saddam'ın idamı adaletsizlik ve Amerikan politikalarının ve varlığının bir sonucu olarak görülmektedir. Ayrıca halkın desteğini çok fazla alamayan diğer Arap liderlerinin başına da aynı akıbetin geleceği düşünülmektedir. Aynı araştırmaya göre hiçbir Arap medyasında Saddam diktatör olarak görülmemektedir (Al Ali, 2011: 320-321).

Görüntüler farklı kitle iletişim araçlarında dolaştıkça görüntünün kendisi haber haline gelmektedir. Buna verilecek örneklerden biri Saddam Hüseyin'in heykelinin Amerikalı askerler tarafından yıkılışını gösteren görüntüdür. Bu görüntü adeta ikon haline gelmiş ve pek çok kitle iletişim aracında eşzamanlı görülmüştür. Hatta aradan yıllar geçtiği halde Irak ile ilgili herhangi bir haber yayınlandığında aynı görüntü kullanılmaktadır. Gerçeğin kendinden daha fazla heykelin yıkılışının görüntüsü gerçek haline gelmektedir. Görüntü temsil ettiği şeyin sembolü haline gelmektedir. Doğal olarak diğer bütün semboller gibi medya tarafından üretilen bu görüntü de anlamlandırılmış olmaktadır (Da Rosa, 2011: 172). Burada dikkat edilmesi gereken nokta bu görüntünün Afganistan ile başlayıp, Irak ile devam eden olayları özetlemedeki gücüdür. Burada özellikle üstünde durulması gereken nokta, 21. yüzyılda hala, insanlık dışı olarak nitelendirilebilecek bu tür görüntülerin çok sayıda "gönüllü izleyici toplama" kapasitesine sahip olmasındaki ürkütücülüktür (Giritli İnceoğlu, 2010: 183).

Medyanın bu tür görüntüleri yayınlamada kullandığı bir diğer taktik ise görüntülerin amatör kamera ve cep telefonları aracılığıyla çekilmesidir. Çünkü insanlar artık kamusal alanda da medyanın mantığına uygun hareket etmekte, bir diktatörün ölümünü göstermek "gerektiğine" inanmaktadırlar. Bu nedenle pek çok olayda halk kamusal alandaki olup bitenleri mobil

araçlarla kaydedip, medya kuruluşlarına vermek için adeta birbiriyle yarışmaktadır. Bu durum medya kuruluşlarına daha cazip gelmektedir. Çünkü en nihayetinde medya kuruluşları ve profesyonellerinin bu tür görüntüleri yayınlamada uymak zorunda oldukları birtakım yasal zorunluluklar ve etik kodlar mevcuttur (Da Rosa, 2011: 173-175). Medya, Saddam ve benzeri dünyayı ilgilendiren konularda görüntülerin gücünden yararlanmış, çoğu zaman anlam üretme sürecinin bir numaralı aktörü olmuştur. Saddam'ın idamının yanı sıra ikiz kulelerin yıkılışı, Çavuşesku'nun idamı, Usame Bin Ladin'in işkence görmüş bedeni vb. pek çok olay toplumsal hafızaya medya tarafından belli bir ideoloji ve tarihsel toplumsal bağlam temelinde seçilmiş ve öyle kazanılmıştır. Bu durum kaçınılmaz olarak bireylerin anlamlandırma süreçlerinin de bu görüntüler tarafından yönlendirilmesi ve dünyaya bakış açılarının da egemen ideoloji doğrultusunda çerçevelenmesi sonucunu getirmektedir.

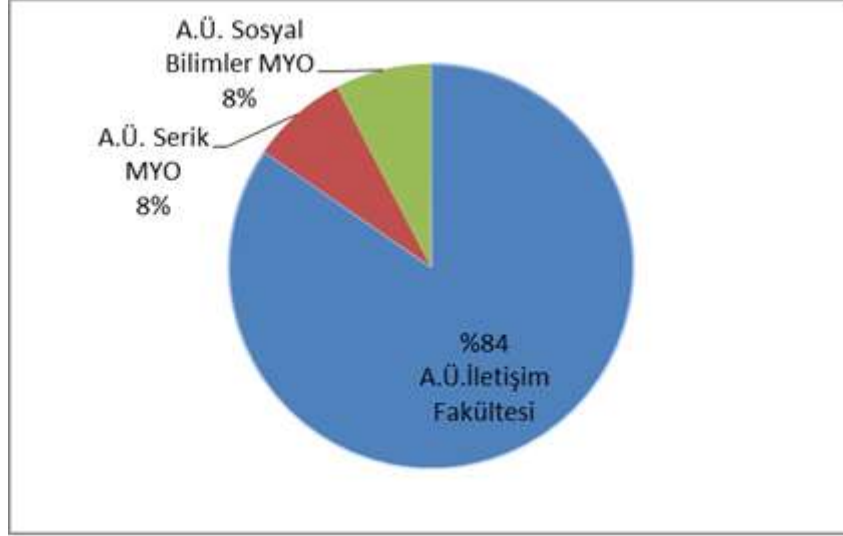
2. Yöntem

Çalışmanın yöntem kısmında fokus grup çalışmasından yararlanılmış, Akdeniz Üniversitesi'nde eğitim gören ve rastlantısal olarak seçilen on üç öğrenciye Kaddafi'nin lincine ait görüntü ve fotoğraflar gösterilmiştir. Bu uygulamayla öğrencilerin Kaddafi'nin lincini nasıl algıladıklarının ortaya konulması hedeflenmiştir. Öğrencilere yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış sorular sorulmuş; bu sorulara verdikleri cevaplar kayıt altına alınmış ve sonrasında deşifre edilmiştir. Verileri analiz etmek için niteliksel ve niceliksel tekniklerden yararlanılmıştır. Niceliksel yöntem özellikle demografik değişkenleri analiz etmek için kullanılmakla birlikte, niteliksel yaklaşımın bu çalışma için daha uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü bu yaklaşım, çalışma için de önemli olan öğrencilerden gelen cevapların hangi fenomeni ortaya çıkarttığını belirlemek açısından yol göstermiştir. Çalışmanın başında öğrencilerden kendilerine birer rumuz seçmeleri istenmiş ve veriler analiz edilip, yorumlanırken bu rumuzlar kullanılmıştır. Öğrencilerin cevaplarını kategorilendirmek için Keyton'un (2011) tematik analizinden yararlanılmıştır. Buna göre öğrencilerin verdiği cevaplar, ortak noktaları göz önüne alınarak, "Medya Konvansiyonel Silahların Yerini Aldı", "Uluslararası Medya Doğu Toplumlarına Yanlı Bakıyor", "Arap Baharı ABD Emperyalizminin Yeni Versiyonudur", "Kaddafi'nin Linç Edilmesi TV Ekranlarında Gerçekleşen Bir Modern Zamanlar Engizisyonuydu" olmak üzere dört başlık altında kategorilendirilmiştir.

3. Demografik Değişkenlerin Analizi

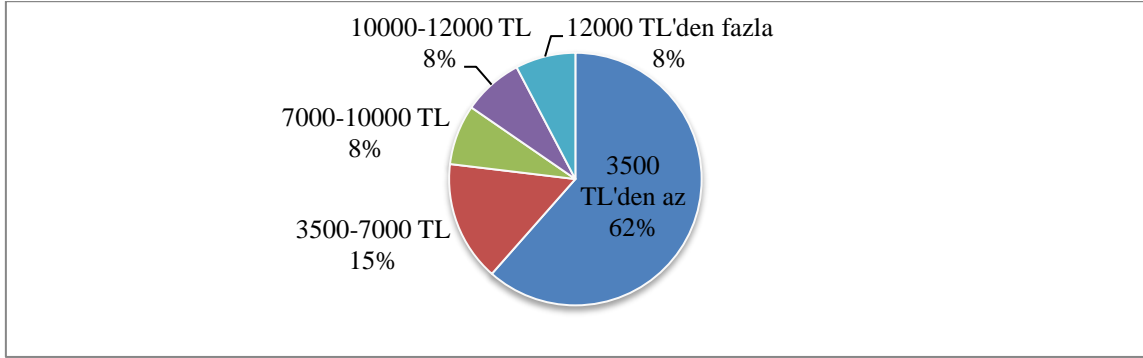
Araştırmada öncelikle öğrencilerin kimlik bilgilerini ortaya çıkarmayan demografik sorular sorulmuştur. Bunun sebebi sosyo-ekonomik değişkenlerin öğrencilerin algılamalarında belirleyici rol oynayıp oynamadığının anlaşılmasıdır.

Tablo 1. Araştırmaya katılan Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümler

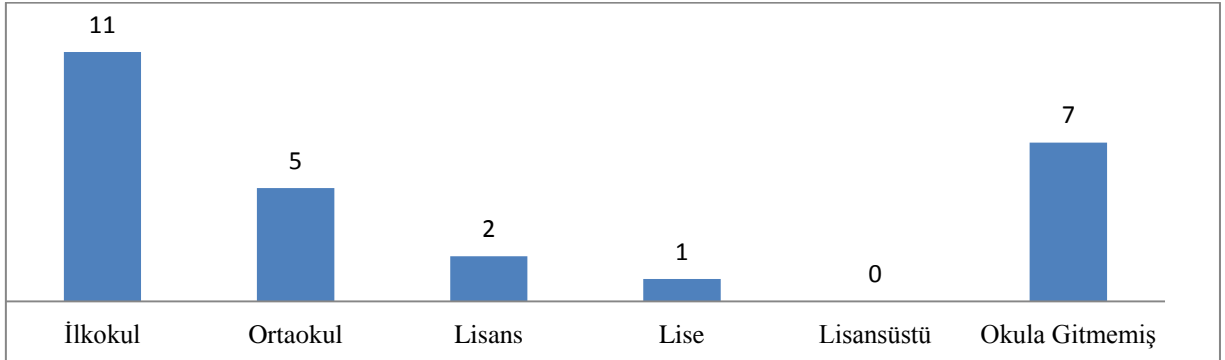

Ankete katılan öğrencilerin yaş ortalaması 22,1'dir. Öğrencilerin tamamı bekârdır.

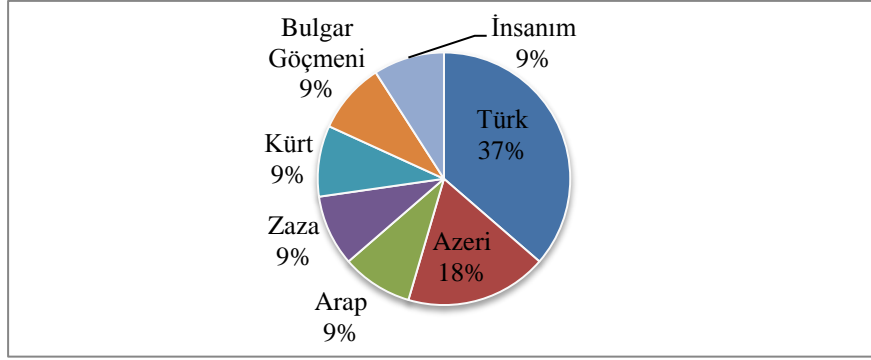
Tablo 2. Katılımcıların ailelerinin yıllık gelir düzeyleri

Tablo 3. Katılımcıların ebeveynlerinin eğitim düzeyleri

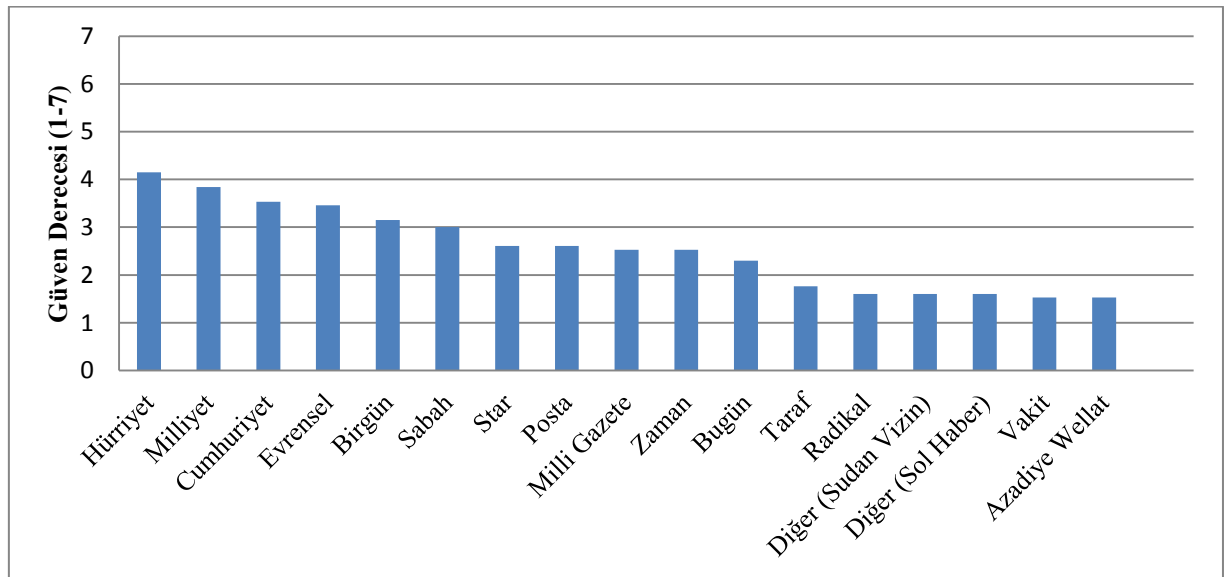

Tablo 4. Katılımcıların etnik kimlikleri

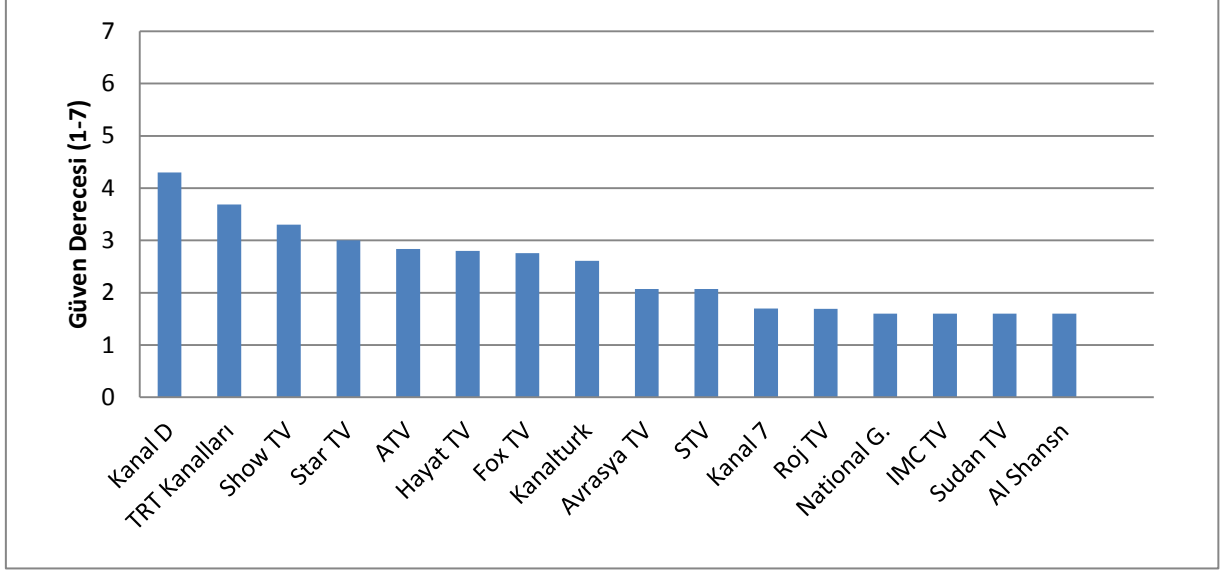
Araştırmaya katılanların etnik kimlikleri sorgulandığında, Tablo 4'teki bulgulara ulaşılmıştır. Katılımcılardan bir kişi, etnik kimliğe yönelik soruya “insanım” diye yanıt vermiştir. Katılımcıların doğum yerleri ise Nyala (Sudan) , Razgrad (Bulgaristan), Şeki (Azerbaycan), Tunceli, Karabük, Hatay, Yozgat, İstanbul, Zonguldak, Samsun, Mardin ve Balıkesir'dir. Çalışma için seçilen örneklem grubunun özellikle Türkiye'nin farklı şehirlerinden ve yabancı uyruklu olan öğrencilerden oluşmasına dikkat edilmiştir. Çünkü farklı coğrafyaların toplumsal olaylara olan bakış açısı üzerindeki etkisini anlamak önemlidir. Ayrıca katılımcıların din ve mezhep bilgileri sorgulandığında %8'inin kendini Ateist, %23'ünün sadece Müslüman, %38'inin Sünni ve %31'inin de Şii olarak tanımladığı gözlemlenmiştir.

Tablo 5. Gazetelere güven skalası

Araştırmaya katılan öğrencilere çeşitli gazete isimleri verilmiş ve bu gazetelere ne ölçüde güvenip güvenmedikleri sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda yukarıdaki Tablo 5'teki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 6. Televizyon kanallarına güven skalası

Araştırmaya katılan öğrencilere çeşitli televizyon kanallarının isimleri verilmiş ve bu kanallara ne ölçüde güvenip güvenmedikleri sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda Tablo 6'daki sonuçlar elde edilmiştir.

4. Bir Lincin Anatomisi: Fokus Grup Sonuçları ve Tematik Analiz

Medya Konvansiyonel Silahların Yerini Aldı

2000'li yıllarda birkaç küresel şirketin dünya medyası üzerinde denetim sağlamaya başladığını söyleyen Bagdikian (2004:11)'a göre, dünyanın her yerinde faaliyet gösteren; dünya ölçeğinde insan hayatını yakından ilgilendiren ve etkileyen kitle iletişiminin, az sayıdaki şirket sahibi tarafından yönlendirilebilir hale geldiği; sermayenin medyayı ele geçirdiği tespitini yapmaktadır. Bagdikian bugünün modern kitle iletişiminin küresel dil, kültür, sosyal sınıf farklılıklarını, hatta "kara cahilliği" bile aştığını ve medya kuruluşlarının her zaman siyaseti etkileyecek güce sahip olduğunu da vurgulamaktadır.

Medya sahipleri ya da uluslararası medyayı yönlendirenler elde ettikleri güç ve iletişim ağı ile dünyada ekonomiyi, siyaseti, uluslararası ilişkileri, çatışmaları, liderleri ve iktidarları etkilemektedirler. Medya öteden beri propaganda silahı olarak kullanılmakla birlikte, günümüzde artık kamera ve bilgisayarların da yardımıyla adeta medyanın kendisi savaş silahı haline gelmiştir (Kalb, 2007:4-18). Araştırmaya katılanlar, medyanın toplumsal çatışmalarda önemli ölçüde rol oynadığını belirtmiştir. Katılımcıların tamamı medyanın günümüzde konvansiyonel silahlardan daha etkili bir silaha dönüştüğü, dahası savaşları çıkaran bir mekanizma olduğu kanısındadırlar.

Uluslararası medya gücünün günümüzdeki toplumsal hareketler ve savaşlar üzerindeki etkisi

Kızılırmak (21, Erkek, Kürt): Bence Uluslararası medya gücünün günümüzdeki toplumsal hareketler ve savaşlar üzerindeki etkisi büyük. Medya hızla konvansiyonel silahların yerini alıyor. Kitle iletişim araçlarının bu kadar güçlü olmadığı dönemlerde, savaşlara, askeri mühimmatlara büyük paralar harcanıyordu. Silahlanma, silahlandırma yine var; insanlar yine ölüyor yine öldürülüyor. Ama eskisi gibi değil. Medya aracılığıyla kitleler kolayca manipüle

edilip, toplumsal değişiklikler özellikle sosyal medyanın da desteğiyle kolayca gerçekleştiriliyor. Uluslararası siyasi gücü elinde bulunduranlar, artık konvansiyonel silahlarla değil medya gücü ile dünyayı yönetiyorlar.

Everhard (25, Erkek, Türk): Savaşlar medyanın yönlendirmesi sonucu çıkıyor zaten. İnsanları, Müslümanları birbirine çok kolay kırdırabiliyorlar. Bunu her yerde yapıyorlar. Suriye'de Alevi-Sünni üzerinden gidiyorlar, Türkiye'de Kürt-Türk üzerinden gidiyorlar. Diğer Ortadoğu ülkelerinde de aynı şekilde insanları birbirine çok kolay kırdırıp onlar üzerinden siyaset yapabiliyorlar.

Uluslararası Medya Doğu Toplumlarına Yanlı Bakıyor

Van Dijk'a (2003:54) göre, haber söyleminin oluşturulması sırasında uygulanan genel strateji, "Bizim hakkımızda olumlu şeyler söyle" ve "Onlar hakkında olumsuz şeyler söyle" üzerine kuruludur. Van Dijk, bunu daha açık olarak dört farklı ilkede toplamaktadır: "Bizim hakkımızdaki olumlu şeyleri vurgula", "Onlar hakkındaki olumsuz şeyleri vurgula", "Bizim hakkımızdaki olumsuz şeyleri vurgulama" ve "Onlar hakkındaki olumlu şeyleri vurgulama" şeklindedir. Uluslararası medyanın ötekileştirdiği doğu toplumuyla ilgili haberler de genellikle bu doğrultuda açıklık, sefalet, anti-demokrat, çatışma ve az gelişmişlik gibi olguları öne çıkararak yansıtılmaktadır (Sontag, 2011: 70-71). Van Dijk (2003:54) ayrıca doğu ülkelerine başat kitle medyasında daha az yer verildiğini, bu ülkelerin basmakalıp bir tarzda yansıtıldığını, Batı'nın kaynaklarını tehdit eden bir sorun olarak betimlendiklerini vurgulamaktadır. Mülakata katılan öğrencilerin tamamı Batı medyasının doğu toplumlarını adil bir biçimde yansıtmadığını düşünmektedirler.

Uluslararası medya ve doğu toplumları

Zümrüt (21, Kadın, Türk): Uluslararası medyanın doğu toplumlarını temsil ederken adil olduğunu düşünmüyorum. Doğu toplumları, özellikle Müslüman toplumlar, uluslararası medyada vahşi ve barbar olarak resmediliyor.

Kızılırmak (21, Erkek, Arap): Amerikan askerleri 2006 yılında Irak'ta Abeer isimli bir kız çocuğuna tecavüz ettiler. Sonra da ailesinin gözünün önünde kurşuna dizip, cesedi yaktılar. Gerek ulusal gerekse uluslararası medyada tecavüzü haklı göstermek için kız ve ailesi hakkında inanılmaz iddialarda bulunuldu. Bu da uluslararası medyanın yanlı bakışının göstergesidir.

Everhard (25, Türk, Erkek): Obama yönetime ilk geldiğinde, gazetelerde bir haber yayımlanmıştı. "Türkiye'yi develerle gezilen bir yer sanıyordum" demiş. Bunu Amerikan başkanı söylüyorsa, artık oradaki vatandaşların ne düşündüğünü varın siz tahmin edin.

Yusufoçuk (23, Kadın, Arap): Ben de uluslararası medyanın adil olmadığını, doğu toplumlarını adil yansıtmadığını düşünüyorum. Kendi ülkemizde bile ana akım medya Türkiye'nin Doğu'sunu temsil ederken adil değil.

Bade (23, Kadın, Bulgaristan Göçmeni): Ben de aynı şekilde düşünüyorum. Adil bir yapı yok uluslararası medyada. Kendi ülkemizde bile herkes yanlı haber yaparken uluslararası medyaya güvenmek bence yanlış olur.

Özgür (24, Erkek, Kürt): Ben de uluslararası medyanın ve ülkemiz medyasının adil olduğunu düşünmüyorum.

Katal (26, Erkek, Sudanlı): Kaddafi'nin linç görüntülerindeki muhaliflerin sık sık Allahu Ekber şeklinde çığlık attıklarını gördüm; anlamı Allah birdir. Uluslararası medyada İslam böyle temsil ediliyor. İslam ülkeleri terörün merkezi gibi gösteriliyor. Libyalılar yanlış bir şey kullanıyor. Bu cihat değildir. Libya vatandaşları Kaddafi zamanında iyi yaşıyorlardı. Bunu neden yaptıklarını anlamıyorum. Bunu yabancı ülkelerin etkisiyle yaptıklarına inanıyorum. Önce Saddam şimdi Kaddafi sırada Esad var ve Arap Baharı denilen şey işte böyle yaşanıyor.

Kamil (22, Erkek, Türk): Medya Doğu toplumlarını adil bir şekilde temsil etmiyor. Batı toplumlarını geri kalmış doğuya demokrasi götürüyor gibi resmediyor. Linç görüntüleri sonuçta Müslümanları dünyaya çok kötü tanıttı. Kaddafi'yi linç edenler, aslında neye hizmet ettiklerinin farkında değil bence. Kesin olarak bildiğim bir şey var ki, söz konusu görüntüler demokrasi arayışının bir göstergesi değil.

İlker (23, Erkek, Türk): İkiz kulelere saldırılarda olduğu gibi Müslümanlar sürekli terörist olarak gösterildi ve Batı'da sürekli böyle lanse ediliyor. Medyada doğu toplumlarının adil bir şekilde yansıtıldığını düşünmüyorum.

Arap Baharı ABD Emperyalizminin Yeni Versiyonudur

Baudrillard (1991: 88) şiddetin bir yönetim tarzı olarak kullanıldığına işaret ederek, Batılı ABD'nin, üçüncü dünyada, durmak bilmeyen gerilla savaşları, baskı ve şiddetin sürüp gitmesini, dengesizliğin düzen olarak benimsenmesini istediğini belirtmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilere Arap Baharı'nın kendileri için ne ifade ettiği sorulduğunda Arap Baharı'nın ABD Emperyalizminin yeni bir versiyonu olduğu yönünde ortak görüş bildirmişlerdir.

Arap Baharı

Everhard (25, Erkek, Türk): Başlangıçtan beri Amerika özgürlük naraları attı hala da atmaya devam ediyor. Arap Baharı ifadesi de aslında büyük Ortadoğu projesinin bir diğer ismi, Amerika için Ortadoğu'ya demokrasi ve özgürlük götürme miti. Bu sayede, demokrasi götürme bahanesiyle işgal etmeye gerek kalmadan, ilgili ülkedeki rejim değişikliği gerçekleşmiş oluyor.

Kızılırmak (21, Erkek, Arap.): Bence Arap Baharı eşittir Amerikan emperyalizmi. O görüntülerdeki İslami terör olarak göstermek istiyorlar, Türkiye'de de yapıldı bu daha önce. Allahu Ekber naraları ile insanları öldürenler var. Türkiye'de de var, Ortadoğu'da da var. Müslümanları kışkırtarak bunu yapıyorlar. Bir de kimse Müslümanlar üzerinden konuşmuyor. Yani, neden bu insanlar gaza geliyor? Neden insanları öldürüyorlar? Kimse ona bakmıyor. Ama herkes Müslümanlar terörist diyor.

Kamil (22, Erkek, Türk): Arap baharı Amerika ve Avrupa açısından sömürgecinin hat safhaya ulaştığının göstergesidir.

Vasiyet (20, Azeri, Erkek): Arap Baharı, Büyük Ortadoğu projesidir. Amaç Büyük Hristiyan devleti kurmak. Amerikalılar Müslüman olsaydı bunlar olmazdı. Dünya Hristiyan devletleri üzerine kurulu. Farklı düşünen kafaları teker teker yok ettiler. 11 Eylül'ü bahane edip Irak a girdiler.

Özgür (24, Erkek, Kürt): Bence Arap Baharı ABD ve Avrupa'daki ülkelerin Arap ülkelerini sömürmesidir.

Kaddafi, Esad, Mübarek gibi liderlerin karşısındaki gruplar

Neruda (22, Erkek, Zaza): Kaddafi, Esad, Mübarek gibi liderlerin karşısındaki gruplara Batı'nın işbirlikçileri demek az kalır, batının habersiz işbirlikçileri demek daha doğru olur. Özgürlük savaşçıları olmadıkları kesin. Bizdeki Maraş Olayları veya Afganistan'daki Taliban gibi... Kullanılıyorlar, ama farkında değiller. Batılı devletler bölüyor ve gidiyor. Arap ülkeleri üzerinden diktatörlüğün karşıtı olduğu için demokrasiye vurgu yapıyorlar. Burada benim en çok dikkatimi çeken olay, Kaddafi linç edilirken yüzüğünü gasp eden kişiye o yüzüğü bir milyon dolara satabileceğinin söylenmesidir. Arap Baharının özü budur bence; para... Önceden darbeler bir anda yapılırdı, şimdi halk ayaklanması gibi yapılıyor. Amerika'daki krizde Marks'tan devletçilikten yararlandılar şimdi de halk hareketleri diye sosyalizmden nemalanmaya çalışıyorlar. 68 kuşağını terörist hareketler diye damgalarken şimdi haklılığını savunuyorlar. Her şey çok çabuk değişti. Biz de çok çabuk unuttuk.

Kaddafi'nin Linç Edilmesi Bir Engizisyonudur; Esad'a ders niteliğindedir

Seyirci olarak şiddet gösterilerine müdahale etmeden bakmak gösterinin elemanlarını rasyonelleştirme yoluyla rasyonellik kazanmaktadır (Türkoğlu, 2010: 254). Bu doğrultuda Kaddafi'nin linç görüntüleri özellikle küresel medyanın arkasındaki devletin emperyalizm amaçları çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu durum pornografik bir eylem biçimi olarak Kaddafi'nin linç görüntülerinin yayınlanmasının ve medya aracılığıyla kurulan adalet duygusunun tecellisinin, medyanın modern zamanlar engizisyonu olup olmadığının sorgulanmasını gündeme getirmektedir. Derinlemesine mülakata katılanların tamamı, Kaddafi'nin lincinin modern zamanlar engizisyonu olduğu ve Esad'a ders niteliği taşıdığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Kaddafi'nin linç görüntüleri

Kızılırmak (21, Erkek, Kürt): Medya hızla konvansiyonel silahların yerini alıyor. Kitle iletişim araçlarının bu kadar güçlü olmadığı dönemlerde, savaşlara, askeri mühimmatlara büyük paralar harcanıyordu. Silahlanma, silahlandırma yine var; insanlar yine ölüyor yine öldürülüyor. Ama eskisi gibi değil. Medya aracılığıyla kitleler kolayca manipüle edilip, toplumsal değişiklikler özellikle sosyal medyanın da desteğiyle kolayca gerçekleştiriliyor.

Kısa süre önce Suriye'ye gittim. Suriye Devlet Başkanı Esad'ın muhalifleri tarafından yapılan bir miting vardı. Toplasanız 200 kişiyi geçmezdi. Daha sonra aynı mitingi televizyon haberlerinde izledim. Medya alanı dolu gibi göstermişti. Buna karşılık Esad yanlılarının yaptığı katıldığı ve alanın tıklım tıklım dolu olduğu bir miting de medyada hiç yer bulmadı. Uluslararası siyasi gücü elinde bulunduranlar, artık konvansiyonel silahlarla değil medya gücü ile dünyayı yönetiyorlar. Normal şartlar altında etik kodlar konusunda çok dikkatli davranan uluslararası medyanın, Kaddafi'nin linç görüntülerini Esad'a ders olsun diye tekrar tekrar yayınladığına inanıyorum.

Madenciden (21, Erkek, Bulgaristan Göçmeni): Kaddafi'ye yaptıklarını daha önce Saddam'a da yapmışlardı. Bir liderin bu şekilde ölmesinin çok yanlış olduğunu düşünüyorum. Can çekişiyor sonuçta. Benzer şey batılı bir liderin başına gelseydi, uluslararası medya söz konusu görüntüleri yayınlarken daha dikkatli olurdu.

Özgür (24, Erkek, Kürt): Saddam, Kaddafi veya Mübarek bir şekilde devrilmiştir. Bir kurşun sıkarak öldürebilirlerdi yani bu kadar şiddete maruz kalmaması gerekirdi.

Yusufçuk (23, Kadın, Arap): Kaddafi 40 yıl boyunca iktidardayken iyi olduğunu düşünüyorlardı. Sonunda kötü bir şekilde cezalandırdılar. Ben de insan olarak böyle bir şeyi hak

etmediğini düşünüyorum. Daha öncesinde neredeydi bu insanlar, neden karşı çıkmıyorlardı, neden seslerini çıkarmıyorlardı?

Bade (23, Kadın, Bulgaristan Göçmeni): Ne kadar kötülük yapmış olursa olsun insancıl olarak bakıyorum önce. İzlediğimde midem bulanıyor, insanların nasıl midesi kaldırıyor bu şekilde dövmeyi gerçekten aklım almıyor. Bir lider önce iyiydi de sonra neden böyle öldürüldü burası bir muamma. Mesela ben Adnan Menderes olsun, Kaddafi olsun insancıl olmayan şekillerde öldürülmesine karşıyım. Çünkü gerçekten hoş bir görüntü değil.

Vasiyet (20, Erkek, Azeri): İnsanca yargılanması gerekirdi. Saddam olsun, Kaddafi olsun, Mübarek olsun diktatörlük unvanı verilmiş. Diktatörlerin bile insanca yargılanmaları gerekir. Orada yaşamadık hak edip etmediğini bilemeyiz.

Kamil (22, Erkek, Türk): Amaç diğer Arap ülkeleri liderlerine özellikle de Esad'a gözdağı vermek; korku kültürünü yaymaktır.

Mavi (20, Kadın, Türk): Kaddafi'nin linç görüntülerini, uluslararası güçlere direnen diğer ülke liderlerine gözdağı verilmesi olarak yorumluyorum; başta da Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'a. Yayınlanan linç görüntüleri profesyonel çekim değildi, görüntülerde uluslararası medyanın logosu ya da amblemi yoktu. Ancak görüntüler uluslararası medyada hemen dolaşıma sokuldu. Böylece batı tereyağından kıl çeker gibi Kaddafi sorununu da halletti. Sırayla öldürüyorlar, gözdağı veriyorlar, senin sonun da böyle olur diyorlar. Böyle devrim olmaz, cinayetle, linçle, kavgayla, gürültüyle...

Neruda (22, Erkek, Zaza): Ortadoğu başta olmak üzere Kaddafi gibi emperyalizme boyun eğmeyen liderlerin de aynı akıbete uğrayacağını düşünüyorum. Esad bu liderlerin başında geliyor. Zaten ortaçağda kötü ruhlarla insan adarlardı ya bu onun gibi bir şey bu da. Burada Tanrı'yı da Allah'ı da kötüleştiriyorlar, yani öyle bir mit de var... Aslında o yüzüğü gasp eden çocuğa "bunu bir milyon dolara satarsın" demeleri Arap baharının temelini oluşturacak bir şey.

Katal (26, Erkek, Sudanlı): Mesela bu görüntülerde Libya vatandaşları Kaddafi'ye küfür ediyor. "Allah bize bu günleri gösterdi" diyorlar ama İslam'a göre bu yaptıkları doğru değil. Ne olursa olsun bu bir engizisyonudur. Ne kadar zulüm varsa da adalet vardır. Kaddafi lider mi diktatör mü diye sordunuz. O lider, bana göre lider. Ama bu görüntülerden korkması gereken öncelikli kişi Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad.

İlker (23, Erkek, Türk): Bu görüntüler insanca değil. Hiçbir insanın hiçbir lider bence böylesine hunharca bir ölümü hak etmiyor, yargılanmalıydı. Uluslararası medyada hukuk, çözüm yolu olarak gösterilmedi.

SONUÇ

Şiddetin 18. yüzyılda meydanlarda yaşanan seyirlik durumu, 21. yüzyılda televizyon ekranlarına taşınarak daha büyük kitlelerle paylaşılır hale gelmiştir. Konvansiyonel silahların yerini alan medyada seyirlik şiddet olayları sansürsüz olarak gösterilmektedir. "Pornografik Şiddet" ya da "Şiddetin Pornografisi" olarak tanımlanan bu duruma son zamanlardaki en iyi örnek, Libya'nın devrik lideri Kaddafi'nin kendi halkı tarafından tecavüze, işkenceye uğraması ve "seyirlik" bir biçimde infazı olmuştur. Dünya çapında pek çok gazetenin baş sayfasında, televizyon kanallarında geniş biçimde yer bulması, uluslararası haber ajanslarının yayınlama yarışı içinde olması, bu görsellerin dağıtımını hızlandırmıştır.

Bu çalışma muhalif güçler tarafından herhangi bir yargılama sürecine gerek duyulmadan Kaddafi'nin linç edilmesinin izler kitle tarafından nasıl algılandığını belirlemek için yapılmıştır. Çalışmada medyanın gerçeği yansıtmaktan çok gerçeği manipüle ederek sunduğu varsayımından hareket edilmiştir. Çünkü Kaddafi'nin linci olayında “linç” gerçeğinden daha çok dikkat çeken nokta, medya aracılığıyla insanların oturma odalarına kadar giren “linç görüntüleri” olmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevapların ortak noktaları belirlenerek ortaya konulan ilk başlık “Medya konvansiyonel silahların yerini aldı” olmuştur. Medya sahipliğinin uluslararasılaşması sonucu oluşan tekelleşmenin günümüzdeki toplumsal hareketler ve savaşlar üzerindeki etkisi üzerine tüm katılımcılar hemfikirdir. Uluslararası medyayı yönlendirenlerin dünyayı başka bir noktaya getirdiğini, konvansiyonel silahların kullanıldığı bir dönemden, savaşları ve akabinde toplumsal değişimi daha düşük maliyetle gerçekleştirdikleri bir döneme girildiği katılımcıların üzerinde durdukları bir başka önemli nokta olmuştur. Bununla birlikte medyanın yalnızca savaşın yürütüldüğü bir alan olmakla kalmayıp, savaşların zaten medya tarafından çıkartıldığına dair söylemler de öne çıkmıştır. Katılımcılar, özellikle Ortadoğu'daki şiddet olaylarında muhaliflerin, aslında Batılı işbirlikçilerinden silah da dâhil olmak üzere yardım aldıkları iddiasını vurgulamışlardır.

Ortadoğu'da insanların pek çok topluma göre daha geniş sosyal haklara sahip bir toplumda yaşamalarına rağmen, medyada bunun tam tersiymiş gibi gösterilmesi Katılımcıların tamamı uluslararası medyanın doğu toplumlarını adil bir şekilde yansıtmadığını, bilakis doğu toplumlarının vahşi, barbar olarak gösterildiğini düşünmektedirler. Bu yanlı yaklaşım araştırmayı derinlemesine mülakatın ikinci tematik başlığına götürmüştür: “Uluslararası Medya Doğu Toplumlarına Yanlı Bakıyor”. Katılımcılar Batı toplumlarında olan herhangi bir olumsuz olayın üstünün kapatıldığını, fakat doğu toplumlarında olan olumsuz bir olayın haftalarca medyada yer aldığını vurgulamışlardır. 11 Eylül olaylarından beri İslamiyet'in insanların zihinlerinde terörle bağlantılı olarak kurgulandığını ifade eden katılımcılar, Kaddafi'nin linci esnasında atılan dini içerikli nidaların da bu bağlantıyı güçlendirdiğini vurgulamışlardır. Bununla birlikte Batılı bir liderin linç görüntülerinin ya da Batı'da yaşanan herhangi bir şiddet eyleminin aynı şekilde medyada yer bulmayacağı konusunda katılımcıların hemfikir oldukları, araştırma sonucunda elde edilen bir diğer kritik bulgu olmuştur. Çünkü bu görüntülerin yayınlanmasında odaklanılması gereken bir diğer nokta görüntüleri yayınlayan haber ajansları, bunların bağlı oldukları kurumsal yapı ve devletin etkisidir. Özellikle batılı devletler etkisindeki medya, doğulu bir lider söz konusu olduğunda gazetecilik etiğini bir kenara koyabilmektedir. Medyanın bu tutumu özellikle destekleyici bir şekilde ayrımcılık yapması çok görünürdür. Bu nedenle Kaddafi'nin linci katılımcılar tarafından “emperyalist vahşet” olarak da nitelenmiştir.

Verilerin analiz edilmesi sonucu elde edilen “Arap Baharı ABD Emperyalizminin Yeni Versiyonudur” başlığı, katılımcıların “Arap Baharı sizin için ne ifade ediyor?” sorusuna verdikleri yanıtların özeti olabilecek niteliktedir. Arap Baharı'nı katılımcılar, terör, sömürge ve büyük Ortadoğu projesinin eşanlamlısı, Amerika ve Avrupa açısından sömürgecinin had safhaya ulaştığının göstergesi olarak değerlendirmektedirler. Kaddafi, Esad, Mübarek vb. liderlerin karşısındaki grupları da “Batı'nın habersiz işbirlikçileri” olarak tanımlayan katılımcılar, onların da demokrasi vaadiyle kandırıldıklarını öne sürmektedirler. Arap Baharı'nın özünü “para” olarak niteleyen katılımcılar, halkın çok çabuk değişen gündemine ve her şeyin çok çabuk unutulduğuna dikkat çekmişlerdir. Son yıllarda medyada sıkça yer alan Ortadoğu'daki gelişmeler, Saddam'ın idamı, Kaddafi'nin linci ve Suriye'deki şiddet olaylarının nedenlerini ve

sonuçlarını araştırmaya katılan öğrencilerden biri şu şekilde ifade etmiştir: “Önce Saddam şimdi Kaddafi sırada Esad var ve Arap Baharı denilen şey işte böyle yaşanıyor”.

Son olarak Kaddafi'nin linç görüntülerini değerlendiren katılımcıların yorumları sonucu ulaşılan tematik başlık “Kaddafi'nin Linç Edilmesi Bir Engizisyonudur” olmuştur. Katılımcıların tamamı bir liderden ziyade hiçbir insanın bu şekilde hunharca katledilmeyi hak etmediğini, her insanın adilce yargılanmayı hak ettiğini düşünmektedirler. Kaddafi'nin “diktatör” değil, bir “lider” olduğu görüşünde birleşen katılımcılar, Kaddafi'nin insanlık dışı bir şekilde katledilmesi ve teşhir edilmesindeki amacın diğer Arap ülkeleri liderlerine, özellikle de Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'a gözdağı vermek ve korku kültürü yaymak olduğunu belirtmişlerdir.

Kaddafi'nin yakalandığı andaki ve linç esnasındaki yalvarışları, muhalifler tarafından tecavüz edilişi medyada geniş bir şekilde yer bulurken, Kaddafi'nin altın kaplı silahı, kendisiyle özdeşleşen şapkası ile poz veren muhaliflerin ve Kaddafi'nin linç sonrası görüntüleri bunlara eşlik etmiştir. Bu görüntüler giderek olayın bir tanığı ya da kanıtı olmaktan çok, gerçeğin kendisi haline gelmektedir. Tıpkı Saddam'ın heykelinin yıkılışı gibi, Kaddafi'nin hem linç edilmiş bedeninin hem de onunla özdeşleşmiş eşyalarının muhalif güçler tarafından kullanılma görüntüleri, Kaddafi'nin iki kez öldürülmesini vurgulamaktadır. Birincisi fiziki ölümü simgelerken, diğerleri ise sembolik olarak da Kaddafi'nin öldürüldüğünün bir göstergesidir. Kaddafi gibi bir diktatörün ölmeden önce yalvarması, ardından linç edilerek öldürülüşü ve bunun medyada geniş yer bulması aynı zamanda diğer diktatörlere ve sözde demokrasiye bir göndermedir. Zira Libya'da Kaddafi yönetiminin devrilmesi ve Kaddafi'nin isyancılar tarafından tecavüz, işkence ve “seyirlik” bir biçimde infazı hakkında Batı medyasında “Bu görüntüler Esad'a ders olsun” şeklinde yorumlanacak manşetler atılmıştır.

Bu çalışma, medyanın insanlar üzerindeki etkisi açısından iki taraflı bir sonuç vermiştir. İlk sonuç, bir yanda ellerinde cep telefonlarıyla uluslararası medyanın “biz değil, kendi vatandaşları çekmiş” diyerek gazetecilik etiğinin sınırlarını bulandırmalarının yolunu açan, adeta uluslararası medyanın sivil muhabirleri gibi hareket eden insanlar olduğu gerçeğidir. Çünkü iletişim teknolojilerindeki gelişme, bireyi sadece pasif bir ‘izleyen’ olmaktan çıkarmakta; içeriği oluşturan aktif bir kullanıcı haline getirmektedir. Teknolojinin getirdiği bu etkileşimlilik dolayısıyla herhangi bir “olay”, işi habercilik olmayanlar tarafından kayıt edilip ağ aracılığıyla herhangi bir editoryal aşamadan geçmeden dileyen herkesle paylaşılabilir.

Araştırma sonucunda ulaşılan diğer sonuç ise linç görüntülerini insanlık dışı sayan, medyanın amaçladığının aksine görüntüleri muhalif biçimde okuyan ve medyanın gerçek üzerindeki manipülasyonunun farkında olan bir izler kitlenin mevcut olduğu gerçeğidir. Özetle birçok konuda olduğu gibi şiddetin de etnik, ideolojik, dinsel ve kültürel birtakım öğelerin süzgecinden geçerek algılandığı, yorumladığı ve buna uygun olarak tepki gösterildiğini söylemek mümkündür. Burada unutulmaması gereken nokta medyanın sunumunda daha çok sonuca yani şiddetin gerçekleştiği ana odaklanıldığı, buna bağlı olarak da şiddete yol açan koşullar, faktörler, aktörler, provokatörler, kolaylaştırıcılar, araçlar, tetikçiler ve kurbanların birbirine indirgenmesi ve sürecin unutulup, sonuçta takılı kalınmasıdır. Böylece sürecin arka planı gözden kaçırılmaktadır. Bu nedenle medyada şiddetin sunumunun, bir başka ifadeyle söylenecek olursa medyanın şiddeti nasıl kullandığının ya da şiddetten egemen ideolojiler doğrultusunda ve mevcut çelişkileri destekleyecek şekilde nasıl yararlandığının anlaşılması önemlidir. Çünkü içinde yaşadığımız dünyada görüntü oranı arttıkça anlam oranının azaldığı görülmektedir. Böylece “azalan anlamın yerini giderek artan gösteriler almaktadır”.

KAYNAKÇA

- AL-ALI, Ghayda, (2011), "Depictions of the execution of Saddam Hero or terrorist? A comparative analysis of Arabic and Western media", *Discourse & Communication*. November 2011 vol. 5, no. 4, p. 301-335.
- AVŞAR, B. Zakir, (1992), *Kitle İletişim Araçları ve Terör*, Kamer Yayınları, İstanbul.
- BAGDIKIAN, Ben H., (2004), *The New Media Monopoly*, Beacon Press, Boston.
- BARTHES, Roland, (2003), *Çağdaş Söylenler* (Çev., Tahsin Yücel), Metis Yayıncılık, İstanbul.
- BAUDRILLAD, Jean, (1991), *Sessiz Yığınların Gölgesinde* (Çev., Oğuz Adanır), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BAUDRILLAD, Jean, (2005), *Tam Ekran*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt, (2001), *Parçalanmış Hayat-Postmodern Ahlak Denemeleri* (Çev., İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BÖLME, Selin ; Ulutaş, Ufuk vd., (2011), *Batı ve Kaddafi Makasında Libya*. Seta Raporu. No: 13 Mayıs.
- ÇUBUKÇU, Mete, (2011), "Batı Linç Pornografisini Hiç Bu Kadar Sevmemişti", <http://www.stargazete.com/acikgorus/bati-linc-pornografisini-hic-bu-kadar-sevmemisti-haber-393757.htm>, Erişim tarihi: 10.03.2012
- DA ROSA, Ana Paula, (2011), "Media Iconoclasm: The Symbolic Power of Images", *Brazilian Journalism Research*. Volume 7 - Number 1.
- DEMİR, Orhun, (2011), "Emperyalist Vahşette Son Durak: Libya", (<http://www.yarınlar.net/sayi-31-kasim-2011/emperyalist-vahsette-son-durak-libya.html>)
- FİSKE, John (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş* (Çev., Süleyman İrvan), Ark Yayınları, Ankara.
- GERBNER, George (1994). "Reclaiming Our Cultural Mythology" *The Ecology Of Justice*. Spring, p. 40, <http://www.context.org/ICLIB/IC38/Gerbner.htm>, Erişim tarihi: 06 Mayıs 2012
- GİRİTLİ İNCEOĞLU, Yasemin, (2010), *Uluslararası Medya*, Der Yayınları, İstanbul.
- GÜMÜŞ, Adnan, (2006), "Şiddetin Nedenleri", *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*. Ankara: Eğitim Sen Yayınları, s. 39-92.
- KALB, Marvin, (2007), "The Israeli-Hezbollah War of 2006: The Media as a Weapon in Asymmetrical Conflict", *Faculty Research Working Papers Series*, Harvard University, John F. Kennedy School of Government.
- KEANE, John, (2010), *Şiddet ve Demokrasi*, (Çev., Meral Delikara Üst), İmge Kitabevi, Ankara.
- KEYTON, Joann, (2011), *Communication Research Asking Questions Finding Answers*, McGrawHill, ABD.

- MICHAUD, Yves, (1991), Şiddet (Çev., Cem Muhtaroglu), İletişim Yayınları, İstanbul.
- OSKAY, Ünsal, (1994), Çağdaş Fantazya, Der Yayınları, İstanbul.
- ÖZER, Mustafa; ÖZER, Ömer (2010), “Pazarda Satışın Öyküsü: Medyada Sunulan Şiddet Ekonomisi”, (Ed. Ömer Özer), Medyada Şiddet Kültürü, s.35-60, Literatürk Yayınları, İstanbul.
- POSTMAN, Neil, (2004), Televizyon: Öldüren Eğlence, (Çev., Osman Akınhay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- RANDALL, Vicky, (1993), “The media and democratisation in the Third World”, Third World Quarterly. Vol 14, No 3.
- RİGEL, Nurdoğan, (1995), Şahlanan Şiddet, Der Yayınları, İstanbul.
- RTÜK, (2005), “Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri”, Ankara.
- SONTAG, Susan, (2009), Başkalarının Acısına Bakmak, (Çev., Osman Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul.
- TREND, David, (2008), Medyada Şiddet Efsanesi Eleştirel Bir Giriş (Çev., Gül Bostancı), Pasifik Ofset, İstanbul.
- TÜRKOĞLU, Nurçay, (2010), Toplumsal İletişim, Urban Yayınları, İstanbul.
- VAN DIJK, Teun Adrianus, (2003), Ideology and Discourse, Pompeu Fabra University, Barcelona.
- YAKTIL OĞUZ, Gürsel, (2010), “Erkek Egemen Toplumda Gücün Kanıtı: Kadına Yönelik Şiddet ve Medyadaki Görünümleri”, (Ed. Ömer Özer), Medyada Şiddet Kültürü, s. 433-450, Literatürk Yayınları, İstanbul.
- YANIKKAYA, Berrin vd. (2009), “Gündelik Hayatın Suretinde: Öteki Korkusu, Görsel Şiddet ve Medya”, (Ed. Barış Çoban), Medya Milliyetçilik Şiddet, s.11-27, Su Yayinevi, İstanbul.
- YÜKSEL, Mehmet, (2004), “Medyada Şiddete Karşı Duyarlılık”, Panel, RTÜK, İstanbul.
- “Social Media's Role in North Africa's Unrest”, [http://news.blogs.cnn.com / 2011 /01/27/social-medias-role-in-north-africas-unrest](http://news.blogs.cnn.com/2011/01/27/social-medias-role-in-north-africas-unrest) Erişim tarihi: 13 Mayıs 2012
- “Esad Ders Almalı” (2011) [http://www.bbc.co.uk/turkce/basinozeti /2011/ 10/ 111021 _pressreview.shtml](http://www.bbc.co.uk/turkce/basinozeti/2011/10/111021_pressreview.shtml) Erişim tarihi: 23.03.2012
- “FANA Üyelerine Yayın İlkeleri Çağrısı” <http://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler-link/103632-islam-ulkeleri-ajanslarina-cagri> Erişim tarihi: 20.03.2012
- “Son Duasını Bitiremedi” (2007) <http://www.milliyet.com.tr/son-duasini-bitiremedi/dunya/haberdetayarsiv/01.01.2007/183604/default.htm> Erişim tarihi: 24.03.2012

“Yaralı Kaddafi’ye Cinsel Taciz” (2011) <http://dunya.milliyet.com.tr/yarali-kaddafi-ye-cinsel-taciz/dunya/dunyadetay/24.10.2011/1454638/default.htm>

<http://www.duhaime.org/LegalDictionary/P/Pornography.aspx>, Erişim tarihi: 30 Aralık 2006

<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/5699191.asp>, Erişim tarihi: 30 Aralık 2006

<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/13302368.asp>, Erişim tarihi: 25 Aralık 2009

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/18547572.asp>, Erişim tarihi: 20 Ekim 2011